

Oikeustulkin etiikka

1. Tulkillla on salassapitovelvollisuus.
2. Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
3. Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hän on esteellinen.
4. Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole riittävää pätevyyttä.
5. Tulkki valmistautuu tehtävänsä huolellisesti ja ajoissa.
6. Tulkki tulkkaa kattavasti, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.
7. Tulkki on puolueeton viestinvälittäjä
8. Tulkki ei anna tunteidensa, asenteidensa ja mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä.
9. Tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä eikä toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan muita kuin tulkkaustehtäviä.
10. Tulkki ilmoittaa seikoista, jotka vaikeuttavat oleellisesti tulkkausta tulkkaustilanteessa.
11. Tulkki ei toimi ammattikuntaansa haittaavalla tavalla.
12. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.

Tulkin eettiset säännöt ja oikeustulkin ammattisäännöstö perustuvat Oikeustulkkien ja oikeudellisten kääntäjien eurooppalaisen järjestön (EULITA) eettisiin periaatteisiin sekä muihin kansainvälisiin ja kansallisiin tulkkien ammattieettisiin periaatteisiin. Ne pohjautuvat ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen (1948: artiklat 1–11), ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojelemiseksi tehtyyn yleissopimukseen (1950: artiklat 5 ja 6) sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjaan (2000/C 364/01, III luku artiklat 20–21 sekä VI luku artiklat 47–50). Oikeustulkin ammattisäännöstöä laadittaessa on erityisesti otettu huomioon Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisessa menettelyssä 2010/64/EU ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä mainittuihin direktiiveihin perustuva Suomen lainsäädäntö ja muu Suomen lainsäädäntö, joka tulee sovellettavaksi tulkkeihin ja tulkkaukseen.

Käsillä oleva ammattisäännöstö perustuu useiden tulkkauksen alan järjestöjen ja sidosryhmien laatimaan asioimistulkkien ammattisäännöstöön, johon hyvän tulkkausviestinnän periaatteet on koottu vuonna 2013.

Oikeustulkkauksella tarkoitetaan oikeudelliseen menettelyyn liittyvien puheenvuorojen tulkkausta. Oikeudellisten menettelyjen osapuolina voivat olla toisaalta esimerkiksi poliisiviranomainen, syyttäväviranomainen, tuomioistuimen edustajat, maahanmuuttoviranomainen, ja toisaalta yksityishenkilö, jonkin viranomaisten edustaja tai jokin muu taho erilaisissa rooleissa, kuten vastaajana, asianomistajana, todistajana tai avustajana. Tulkillla tarkoitetaan koulutettua ja/tai kokemuksen kautta riittävän pätevyyden hankkinutta ammattilaista ja tulkkauksen asiantuntijaa. Oikeustulkki noudattaa tulkin eettisiä periaatteita ja oikeustulkin ammattisäännöstöä, joka tarkoittaa tulkin etiikkaa oikeudellisessa toimintaympäristössä. Oikeustulkin ammattisäännöstö sitoo oikeudellisessa toimintaympäristössä toimivaa tulkkia riippumatta siitä, keneen hän on toimeksiantosuhteessa työtä suorittaessaan. Tulkkauspalvelun välittäjän tulee omalta osaltaan sitoutua ammattisäännöstöön, jotta tulkkauspalvelun laatu varmistuisi eikä oikeusturva tulkkauksen vuoksi vaarantuisi.

Asiantuntijuus oikeustulkin työssä

Tulkkauksen tavoitteena on välittää tilanteen viestit siten, että tulkattavien kielellinen tasa-arvo ja itsemääräämisoikeus toteutuu. Tasa-arvon toteutumiseksi tulkin velvollisuus ja oikeus on toimia tilanteessa oman alansa asiantuntijana niin, että puolueeton ja laadukas tulkkaus on mahdollista. Tämän vuoksi tulkattavan viestintätilanteen alussa tulkki määrittelee osallistujille tulkin roolin ja tulkkauksen edellytykset. Hän myös puuttuu tarvittaessa esimerkiksi viestintätilanteen käytännön järjestelyihin ja puheenvuorojen kulkuun, kun se kattavan ja täsmällisen tulkkauksen vuoksi on tarpeen.

Tulkin velvollisuus on valmistautua toimeksiantoon huolellisesti ja perehtyä ennalta toimeksiannossa tarvittavaan sanastoon ja ilmaisuihin. Tämän vuoksi tulkki sopii ennen tulkkauksen alkamista mahdollisuudesta tutustua asiakirjoihin riittävässä määrin. Tulkki sopii etukäteen myös muista seikoista, jotka vaikuttavat tulkin mahdollisuuteen toimia ammattimaisesti ja etiikkansa mukaisesti, esimerkiksi tulkkausolosuhteista ja osapuolten toiminnasta. Toimeksiannon aikana tulkillä on velvollisuus ja oikeus tehdä tiettäväksi puutteet, joiden vuoksi tulkkauksen laatu vaarantuu. Tulkin tulee esimerkiksi keskeyttää puhuja saadakseen tulkkausvuoron, jos viestin välittämisen tarkkuus kärsii puheenvuorojen pituuden, päällekkäisyyksien tai liiallisen puhe- tai lukunopeuden vuoksi.

1. Oikeustulkilla on salassapitovelvollisuus.

Tulkin salassapitovelvollisuus koskee kaikkea toimeksiantoon ja sen osapuoliin liittyvää, suullista ja kirjallista tai muulla tavoin välitettyä informaatiota, jonka tulkki saa tietoonsa valmistautuessaan toimeksiantoon, toimeksiannon aikana tai ja sen jälkeen, eikä hän saa paljastaa mitään näistä tiedoista kolmansille osapuolille eikä itsenäisesti tuoda toisesta osapuolesta saamaansa tietoa oikeudellisen prosessin muiden osapuolten tietoon prosessin missään vaiheessa.

Salassapito koskee myös asiakirjoja ja muuta aineistoa, joihin oikeustulkilla on pääsy tai joita hän vastaanottaa toimeksiannon yhteydessä sekä tulkin muistiinpanoja ja tulkin tuottamaa tulkkausta sen menetelmästä tai tallentamisesta riippumatta.

2. Oikeustulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.

Tulkki ei aja tulkkaustilanteessa omaa taloudellista tai muuta etuaan eikä käytä mitään toimeksiannon yhteydessä tietoonsa tullutta omaksi tai muiden hyödyksi tai vahingoksi.

3. Oikeustulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hän on esteellinen.

Tulkki selvittää ennen toimeksiannon vastaanottamista mahdollisimman tarkasti, onko hänellä sukulaisuus-, tunne- tai riippuvuussuhdetta johonkin asian osapuoleen, onko hän jollakin tavoin osallinen käsiteltävään asiaan tai onko asian lopputuloksella hänelle välitöntä käytännön tai taloudellista merkitystä tai vaarantuu-ko hänen puolueettomuutensa tai objektiivisuutensa muista syistä, esimerkiksi lainsäädännöllisin perustein.

Jos tulkki on epävarma siitä, onko hän asiassa esteellinen, hänen on tuotava epäilyksensä osapuolten tietoon ja jätettävä esteellisyys näiden ratkaistavaksi.

4. Oikeustulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole riittävää pätevyyttä.

Ennen tulkkaustoimeksiannon vastaanottamista tulkki selvittää toimeksiannon vaativuuden sekä sen edellyttämän tulkkaustaidon ja mahdolliset toimeksiantoon sisältyvät eettiset tai henkiset haasteet, jotta hän voi muodostaa mahdollisimman tarkan käsityksen toimeksiannon laadusta ja omien tietojensa ja taitojensa riittävydestä kyseisen tehtävän hoitamiseen tämän ammattisäännösten edellyttämällä tavalla. Jos toimeksiannon luonne myöhemmin oleellisesti muuttuu siten, että tulkki katsookin, ettei voi sitä itse hoitaa, hän ei kuitenkaan siirrä tehtävää toiselle tulkille toimeksiantajan tietämättä.

5. Oikeustulkki valmistautuu tehtäväänsä huolellisesti ja ajoissa.

Tulkin työn tavoitteen eli viestin välittämisen ja kielellisen tasa-arvon ja itsemääräämisoikeuden sekä oikeus- ja tutkintamenettelyn osapuolten oikeusturvan toteutumiseksi tulkin on perehdyttävä toimeksiannon edellyttämään sanastoon, termistöön ja idiomaattiseen kielenkäyttöön sekä esille tulevaan aiheeseen tulkkauksen kannalta tarkoituksenmukaisella tarkkuudella.

Tulkkauksen täsmällisyyden varmistamiseksi ja valmistautuakseen lukupuheen tulkkaukseen tulkin tulee pyytää käyttöönsä ne tiedossa olevat asiakirjat, jotka tilanteessa on tarkoitus lukea ääneen, kuten syyte, sairauskertomus tai muut vastaavat asiakirjat. Myös asiakirjojen olemassa olevat käännökset ovat tulkin työn oleellisia välineitä. Tulkki valmistautuu tehtävään myös tilanteen edellyttämien muiden viestinnällisten seikkojen kannalta, hänen on esimerkiksi ymmärrettävä tilanteessa vallitsevat roolit ja hierarkiat ja pystyttävä valitsemaan tilanteeseen parhaiten soveltuva tulkkausmenetelmä.

6. Oikeustulkki tulkkaa kattavasti, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.

Tulkin tehtävä on välittää tulkkaustilanteen viestit mahdollisimman kattavasti ja sisällöllisesti muuttumattomina. Mikäli tulkki ei löydä vastinetta esim. jollekin sanonnalle, sananlaskulle, puheenparrelle, harvinaiselle termille tai lyhenteelle, hän pyytää puhujaa selvittämään sanomaansa ja informoi siitä kuulijaa. Tulkki ei kuitenkaan selitä asiasisältöjä oma-aloitteisesti kummankaan tulkattavan kielen edustajan puolesta. Tulkki ei toimi kertojana tai selostajana, vaan toistaa tulkattavan viestin sellaisenaan noudattaen tulkattavan käyttämää rekisteriä, tyyliä ja sävyä. Tarvittaessa tulkki ilmoittaa selkeästi puhuvansa omasta puolestaan, esim. ”Tulkki pyytää lisätietoa” tai ”Tulkki korjaa”.

7. Oikeustulkki on puolueeton viestinvälittäjä eikä anna tunteidensa, asenteidensa ja mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä.

Tulkki on toimeksiantoa vastaanottaessaan, sen aikana ja sen jälkeen puolueeton ja riippumaton säilyttääkseen luotettavuutensa. Tulkin puolueettomuudella tarkoitetaan sitä, että hänen henkilökohtaiset mielipiteensä tai asenteensa eivät vaikuta hänen työnsä laatuun. Jos tulkkaustilanteessa esiin tulleet asiat ovat tulkin oman etiikan tai moraalin vastaisia, hän ei näytä sitä eleillään, äänensävyllään eikä sanavalinnoillaan. Jos tulkki tietää etukäteen, ettei hän pysty tulkkaustilanteessa olemaan aiheen tai tulkattavien suhteen puolueeton ja ulkopuolinen, hänen on kieltäydyttävä vastaanottamasta toimeksiantoa. Tulkkaustilanteessa tulkki toimii viestin välittäjänä eikä ota kantaa käsiteltävään asiaan tai aiheeseen. Tulkki ei ole aiheettomasti yhteydessä asian osapuoliin.

8. Oikeustulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä eikä toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan muita kuin tulkkaustehtäviä.

Tulkin tehtäviin kuuluvat ainoastaan kulloinkin käytettävän tulkkausmenetelmän mukaiset tulkkaustehtävät. Tulkki ei tulkkaustoimeksiannon aikana ota hoitaakseen muita tehtäviä kuin toimeksiannon edellyttämät tulkkaustehtävät, eikä hän ennen tulkkausta, sen aikana tai sen jälkeen anna tulkattaville neuvoja tai ohjausta asian hoitamisen suhteen eikä hän keskustele tulkkauksen aikana esille tulleista asioista. Jos osapuolet tarvitsevat tarkennusta johonkin tulkkaustilanteessa ilmi tulleeseen, he pyytävät tarkennusta toiselta osapuolelta eivätkä tulkilta.

Mahdollisista tulkkaukseen liittyvistä kirjallisista käännöstoista on aina sovittava erikseen.

9. Oikeustulkki käyttäytyy tilanteen ja toimeksiannon vaatimalla tavalla.

Tulkin tulee kaikessa käyttäytymisessään ja esiintymisessään toimia kunkin toimeksiannon edellyttämällä tavalla ottaen huomioon tilanteeseen liittyvät käyttäytymis- ja pukeutumismormit. Tulkki ei kuitenkaan ole vastuussa osapuolten norminmukaisesta käyttäytymisestä eikä esimerkiksi stilisoi tulkattavaa viestiä.

10. Oikeustulkki ilmoittaa seikoista, jotka vaikeuttavat oleellisesti tulkkausta tulkkaustilanteessa.

Tulkilla on velvollisuus ja oikeus huolehtia työoloistaan, jotta tulkkaus onnistuisi tarkoitetulla tavalla. Hänen tulee viipymättä ilmoittaa tulkkausta vaikeuttavista seikoista. Tulkkausta vaikeuttavia tai oleellisesti häiritseviä seikkoja voivat olla esimerkiksi huono tekninen äänentoisto, heikko valaistus, muu kuulemista, ymmärtämistä tai viestintää haittaava häiriö tai tulkin hallitsemasta kielen muodosta voimakkaasti poikkeava murre.

Mikäli tulkkaus jatkuu tauotta liian pitkään, tulkilla on oikeus ja velvollisuus ilmoittaa tauon tarpeestaan. Lisäksi tulkki on velvollinen ilmoittamaan välittömästi, jos tilanne muuttuu siten, että hän onkin esteellinen jonkin osapuolen suhteen taikka jos hän muusta syystä arvioi, ettei pystykään riittävän laadukkaaseen tulkkaukseen. Tulkin on kuitenkin toimittava hienovaraisesti tilanteen muut toimijat huomioon ottaen.

11. Oikeustulkki ei toimi ammattikuntaansa haittaavalla tavalla.

Tulkki toimii aina ammattikuntansa eettisten sääntöjen mukaisesti ja käyttäytyy tavalla, joka on omiaan edistämään ammattikunnan arvostusta. Mikäli tulkilla on syytä epäillä, että tulkkaukseen liittyy rikollista tai ihmisoikeuksia loukkaavaa toimintaa, hänen ei tule hyväksyä toimeksiantoa.

Tulkki ylläpitää ammattikunnan riittäviä työoloja pitäytymällä hyvissä käytännöissä ja edellyttämällä toimeksiantajiltaan tulkkausolosuhteita, joissa tasokas, tarkoituksenmukainen tulkkaus on mahdollista. Tulkin tulee kieltäytyä toimeksiantoista, joiden yhteydessä sovelletaan tai voidaan olettaa sovellettavan käytäntöjä, joissa tulkin ammattimainen ja eettinen toiminta ei ole mahdollista.

12. Oikeustulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.

Tulkki ylläpitää ja kehittää kaikkia ammattinsa edellyttämiä tietoja ja taitoja. Oikeustulkin pätevyyden oleellisia osatekijöitä ovat tehtävän vaatiman kielitaidon lisäksi muun muassa hyvä yhteiskunnan, viranomaistoiminnan ja oikeusjärjestelmän sekä oikeudellisten menettelyjen toimintaperiaatteiden tuntemus.